

Krzysztof Wala

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID: 0000-0002-9773-3926

krzysztof.wala@poczta.umcs.lublin.pl

Glosa do wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2018 r. (III KK 125/17)

*Gloss to the Judgement of the District Court in Wrocław
of 16 February 2018 (III KK 125/17)*

STRESZCZENIE

Aktualna tendencja orzecznicza w zakresie uznawania przestępstw o podłożu rasowym jako podejmowanych bez powodu lub z oczywiście błędnym powodem może wywoływać poważne wątpliwości. Nie wydaje się zasadne, aby z jednej strony przyjmować istnienie powodu rasowego po stronie sprawcy, co jest konieczne dla przypisania przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k., a z drugiej uznawać, że powód działania sprawcy w ogóle nie istniał. Traktowanie takich powodów jako błędne również może wywoływać wątpliwości na płaszczyźnie jurydycznej.

Słowa kluczowe: chuligański charakter występku; dyskryminacja rasowa; działanie bez powodu; działanie z oczywiście błędnym powodem

Brak racjonalnego wytłumaczenia dla zachowań dyskryminujących przesądza o uznaniu ich za podejmowane „z błędnego powodu” lub „bez powodu”.

Głosowane orzeczenie dotyczy następującego stanu faktycznego. W dniu 17 grudnia 2016 r. około godz. 5.00 A.P. i T.Ś. weszli do restauracji ... W lokalu przebywali pracownicy oraz około 10–15 klientów. Mężczyźni zachowywali się agresywnie. A.P. próbował nawiązać kontakt z jedną z klientek obecnych w lokalu. Wówczas jeden z pracowników zwrócił mu uwagę, aby nie zaczepiał kobiety. A.P. i T.Ś. zdenerwowali się i w obecności około 10–15 klientów lokalu obrazili

słownie pracowników restauracji – ... i M.S.R. A.P. zapytał ich, czy znają język polski, a następnie zaczął zwracać się do nich w sposób wulgarny, używając słów: „kurwy ... jebane brudasy, szmaty, wypierdalajcie stąd, idźcie ruchać kozy do swojego kraju ... ciapaty, możemy rozpierdolić wam głowy bo to nie wasz kraj, wyjdźcie na zewnątrz, to wam wjebimy, dajcie mu kurwa kebaba”. A.P. powiedział również: „mogę was ruchać i wasz cały kraj”. Po chwili dołączył do niego T.Ś. Mężczyźni na zmianę obrażali obcokrajowców, nawiązując do ich pochodzenia i koloru skóry, powtarzając powyższe słowa. Grozili im również pobiciem. W pewnym momencie A.P. zaczął szarpać lodówkę. M.H. i M.S.R. rozumieli kierowane do nich wypowiedzi. Wystraszeni agresywnym zachowaniem mężczyzn za pomocą przycisku alarmowego wezwali ochronę. Wówczas A.P. wraz z T.Ś. opuścili lokal i próbowali się oddalić. Pracownicy ochrony przybyli na miejsce zdarzenia, a pracownicy restauracji wskazali im oddalających się mężczyzn. Ochroniarze podeszli do A.P. i T.Ś., zapytali o zajście w lokalu S. i poprosili o podejście do restauracji w celu wyjaśnienia sprawy. Wówczas A.P. i T.Ś. sprzeciwili się i zaczęli w sposób wulgarny obrażać pracowników ochrony. Wobec tego ochroniarze zatrzymali A.P. i T.Ś. Z uwagi na agresywne zachowanie i odmowę podporządkowania się poleceniom mężczyźni zostali obezwładnieni, a następnie wezwano policję. A.P. oraz T.Ś. zostali oskarżeni o to, że w dniu 17 grudnia 2016 r. w lokalu S., ... we W., działając publicznie, bez powodu, okazując przez to rażące lekceważenie podstawowych zasad porządku prawnego, działając wspólnie i w porozumieniu, grozili pobiciem oraz znieważali słowami obraźliwymi M.H., obywatela T., i M.R., obywatela B., tj. o czyn z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 57a § 1 k.k. i skazani na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności. Wobec oskarżonego T.Ś. wykonanie orzeczonej kary zostało zawieszona na okres próby wynoszący 2 lata, a ponadto został on zobowiązany przez Sąd do przeproszenia pokrzywdzonych poprzez złożenie pisemnego oświadczenia do akt sprawy. Wobec oskarżonych została także orzeczona na podstawie art. 57a § 2 k.k. nawiązka w wysokości po 1000 zł na rzecz każdego z pokrzywdzonych. Ponadto Sąd obciążył oskarżonych kosztami postępowania związanymi z ich udziałem w sprawie i orzekł opłatę w wysokości po 180 zł od każdego z nich.

Głosowany wyrok wpisuje się, jak się zdaje, w dominującą tendencję orzecniczą, zgodnie z którą możliwe jest traktowanie jako występków o charakterze chuligańskim przestępstw popełnianych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych¹. O ile w przypadku czynów zabronionych, których znamiona określające

¹ Wyrok SO we Wrocławiu z dnia 6 grudnia 2016 r., III K 171/16, Legalis nr 1855413; wyrok SA w Białymstoku – II Wydział Karny z dnia 30 października 2014 r., II AKa 221/14, Legalis nr 1180005; wyrok SO w Białymstoku z dnia 29 grudnia 2017 r., III K 147/17, Legalis nr 1855412; wyrok SA w Krakowie – II Wydział Karny z dnia 7 listopada 2014 r., II AKa 189/14, Legalis nr 1180784; wyrok SO w Poznaniu z dnia 26 lipca 2016 r., III K 17/16, Legalis nr 1855414.

stronę podmiotową nie wskazują na konkretne powody przyświecające sprawcy, możliwość taka nie wywołuje z zasady poważniejszych wątpliwości², o tyle w wypadku przestępstw zawierających stosowną charakterystykę owych powodów rozwiązanie takie może nasuwać pytania co do trafności takiego rozwiązania. Z tym drugim przypadkiem mamy do czynienia w glosowanym orzeczeniu. Oskarżonym przypisano popełnienie przestępstwa z art. 119 § 1 k.k.³ oraz z art. 257 k.k.⁴, a więc czyny zabronione, w znamionach których ustawodawca precyzyjnie określił powód działania sprawcy. Dodatkowo Sąd przyjął, że zachowanie sprawców wypełniło znamiona występku o charakterze chuligańskim.

Kwestią wyjściową jest trafność zastosowania w kwalifikacji prawnej czynu art. 119 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k. Dla realizacji znamion obu przestępstw konieczne jest to, aby sprawca działał z konkretnego powodu, określonego w ich znamionach, tj. z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub braku wyznania pokrzywdzonego tymi występkami. Słusznie wskazuje się tym samym, że strona podmiotowa obu czynów zabronionych cechuje się umyślnością, przy czym konieczne jest wystąpienie po stronie sprawcy zamiaru bezpośredniego⁵. Takie stanowisko jest też przyjmowane w orzecznictwie⁶. Na tym tle wątpliwy wydaje się następujący fragment uzasadnienia glosowanego wyroku:

² Na przykład w przypadku spowodowania średniego uszczerbku na zdrowiu u pokrzywdzonego, gdzie pobudką sprawcy był odmienny kolor skóry ofiary (art. 157 § 1 k.k.).

³ Zgodnie z tym przepisem karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 podlega ten, kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości.

⁴ Stosownie do tego rozwiązania kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególłą osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

⁵ M. Budyn-Kulik, M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019, s. 442; M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, s. 841; K. Wiak, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2017, s. 739, 1174.

⁶ Zob. wyrok SA w Lublinie z dnia 27 listopada 2003 r. (II AKa 338/03, Legalis nr 69206), w którym stwierdzono: „Podmiotowe pole penalizacji określone w art. 119 § 1 k.k., mające aksjologiczne uzasadnienie zwalczaniem wszelkich dyskryminacji człowieka, w jakiegokolwiek formie czy postaci, nie obejmuje celu, w jakim sprawca używa przemocy lub groźby wobec grupy osób czy poszczególnych osób. Cel takiego działania może być różny (np. zastraszanie pokrzywdzonych, podporządkowanie lub zmuszanie ich do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, czy też ich eliminację z danej dziedziny życia publicznego lub ograniczenie w korzystaniu z równości praw człowieka i podstawowych wolności itd. itp.). Natomiast należy do niego, jako warunek konieczny, kierowanie się sprawcy powodem rozumianym jako psychiczny proces decyzyjny o charakterze intelektualnym, u podłoża którego leży negacja, a nawet pogarda dla tych ogólnie akceptowanych, uniwersalnych wartości, które m.in. chroni art. 119 § 1 k.k.”. Zob. także: wyrok SA w Warszawie – II Wydział Karny z dnia 20 kwietnia 2015 r. (II AKa 26/15, Legalis nr 1245725), w którym wyrażono słuszną opinię: „Występek ten [art. 257 k.k. – K.W.] można bowiem popełnić wyłącznie z zamiarem

Na gruncie niniejszej sprawy Sąd, analizując zachowanie oskarżonych, doszedł do przekonania, że oskarżeni przypadkowo znaleźli się w restauracji. Nie zamówili jedzenia, a jedynie próbowali zaciepić jedną z klientek, aby nawiązać z nią kontakt. Należy zatem przyjąć, że sprawcy pojawili się w lokalu bez wyraźnego powodu. Po chwili obrazili pokrzywdzonych, nawiązując do ich odmiennego wyglądu, i grozili im pobiciem. Bezpośrednio przed zdarzeniem nie wydarzyło się nic, co mogło w sposób obiektywny wzbudzić agresję u oskarżonych, zaś pokrzywdzeni zupełnie nie potrafili zrozumieć, dlaczego są obrażani. Wobec tego Sąd przyjął, że nie było powodu, aby oskarżeni skierowali na pokrzywdzonych swoją agresję, a tym bardziej by dotyczyła ona przynależności rasowej i narodowościowej.

Powyższa argumentacja zdaje się stać w sprzeczności z przyjętą kwalifikacją prawną. Skoro Sąd w przytoczonym fragmencie stwierdził, że nie było powodu o charakterze rasowym zachowania się sprawców, to ich czyn powinien zostać zakwalifikowany z innych przepisów. W grę mógłby wejść art. 190 § 1 k.k. (groźba karalna – przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego) czy też art. 216 § 1 k.k. (zniewaga – przestępstwo prywatnoskargowe)⁷. Zwraca uwagę, że uzasadnienie Sądu w tej sprawie w kontekście ustalenia powodu działania sprawców może sprawiać wrażenie braku spójności. W jednym fragmencie Sąd wskazuje, że o istnieniu podłoża rasowego i narodowego w zachowaniu sprawców, a tym samym o realizacji znamion przestępstwa z art. 119 § 1 k.k., świadczy „przede wszystkim to, że treść kierowanych słów związana była tylko i wyłącznie z ich kolorem skóry oraz pochodzeniem. Zebrany w sprawie materiał dowodowy nie dostarczył przy tym podstaw, by twierdzić, że w sprawie mogły występować inne przyczyny agresji oskarżonych wobec pracowników lokalu S.”, a następnie Sąd twierdzi: „Oskarżeni działali przy tym bez powodu, okazując rażące lekceważenie porządku prawnego i wobec tego Sąd przypisał im popełnienie wyżej opisanych czynów w warunkach występku o charakterze chuligańskim, o którym mowa w art. 57a § 1 k.k.”. Taka konstrukcja, o czym niżej, może wywoływać poważne wątpliwości. Jednocześnie jednak Sąd słusznie dostrzegł, że powodem działania jest „swego rodzaju czynnik skłaniający sprawcę do popełnienia określonego przestępstwa. Należy zatem każdorazowo, w realiach konkretnej sprawy ocenić, dlaczego sprawca zdecydował się dany czyn popełnić. Analizując jego zamiar, należy dotrzeć aż do pierwotnego

bezpośrednim. Sprawca musi bowiem zarówno mieć świadomość określonych cech pokrzywdzonego (rasy, narodowości, wyznania czy bezwyznaniowości), jak i chcieć naruszenia jego godności właśnie i przede wszystkim z ich powodu. Istota powyższego czynu nie polega bowiem jedynie na samym znieważeniu, ale okazaniu osobom przeciwstawianym sobie przez sprawcę, charakteryzowanym jako »inne«, ich niższości i zanegowaniu ich prawa do równego traktowania. Racją penalizacji jest tu przecież zwalczanie celowej, intencjonalnej wrogości o podłożu rasistowskim, nacjonalistycznym lub religijnym. Wszak obojętność woli zamiaru ewentualnego musiałaby oznaczać także obojętność dla różnic wymienionych w dyspozycji komentowanego przepisu”.

⁷ Na marginesie jedynie można zauważyć, że w grę mogłaby wejść w tym wypadku także odpowiedzialność wykroczeniowa na podstawie art. 141 k.w. (używanie słów nieprzyzwoitych w miejscu publicznym).

punktu inicjującego popełnienie przestępstwa”. Dla przyjętej na gruncie tej sprawy kwalifikacji prawnej konieczne jest więc to, aby sąd na podstawie materiału dowodowego ustalił w sposób niebudzący wątpliwości, że u podłoża całego zdarzenia leżało odmienne pochodzenie pokrzywdzonych, co – jak się zdaje – nie zostało w tym wypadku w sposób jednoznaczny wyartykułowane. Słusznie zauważa P. Petasz, że niedopuszczalne jest domniemywanie przez sąd złych intencji po stronie sprawcy, a wszelkie wątpliwości w zakresie realizacji znamion strony podmiotowej tych czynów (tj. mających podłożę rasistowskie) powinno być rozstrzygane na korzyść oskarżonego⁸. Należy też przychylić się do poglądu W. Dadaka, że ustalenie motywów działania sprawców przestępstw o podłożu dyskryminacyjnym nie jest łatwym zadaniem, gdyż osoby popełniające takie czyny mogą w obawie przed surowszą odpowiedzialnością karną unikać wskazywania na prawdziwe powody swojego zachowania⁹. Mając to na względzie, w glosowanym orzeczeniu szczególne wątpliwości, o czym niżej, dotyczą tych fragmentów uzasadnienia, w których Sąd twierdzi, że działanie sprawców było podjęte bez powodu.

Przechodząc do głównego nurtu rozważań, należy wskazać, że zachowanie sprawców zostało zakwalifikowane dodatkowo jako wypełniające znamiona występku o charakterze chuligańskim. Konstrukcja ta jest określona w art. 115 § 21 k.k. Zgodnie z tym przepisem kwalifikacja taka jest możliwa, jeśli zostaną spełnione łącznie następujące przesłanki:

- 1) popełniony czyn ma status występku,
- 2) jego strona podmiotowa charakteryzuje się umyślnością po stronie sprawcy,
- 3) zachowanie sprawcy stanowi zamach na zdrowie, na wolność, na cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, na działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny, albo polega na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdadną do użytku cudzej rzeczy,
- 4) zachowanie sprawcy miało charakter publiczny,
- 5) sprawca działał bez powodu albo z oczywiście błahego powodu,
- 6) przez swoje zachowanie okazał rażące lekceważenie dla porządku prawnego.

Omawianie wszystkich wskazanych znamion występku o charakterze chuligańskim zdecydowanie wykracza poza zakres tej glosy – dość stwierdzić, że większość z nich ma charakter wysoce ocenny i wywołuje liczne problemy interpretacyjne¹⁰.

⁸ P. Petasz, *Forma zamiaru w przestępstwach z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. z 1997 r. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 czerwca 2017 r., II Aka 131/17*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2018, nr 3, s. 116.

⁹ W. Dadak, *Przestępstwa motywowane uprzedzeniami (o problemach z analizą przestępczości z nienawiści)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, z. 4, s. 27–28.

¹⁰ Zob. szerzej: A. Wądołowska, *Istota chuligańskiego charakteru czynu*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 12, s. 121–136; A. Szczekala, *Chuligański charakter czynu*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6, s. 76–89.

Warto też odnotować postulat całkowitego wyeliminowania tej konstrukcji z polskiego systemu prawa karnego¹¹. W kontekście omawianej materii istotna jest przesłanka wymieniona w pkt 5, tj. działanie bez powodu albo z oczywiście błahego powodu. Jak wskazał K. Mioduski, z brakiem powodu do działania mamy do czynienia wówczas, gdy nie istnieje żaden świadomy, racjonalny motyw zachowania sprawcy, gdy działaniu brak wszelkich racji¹². Powód zupełnie błahy natomiast to sytuacja, w której zachodzi „oczywista nieadekwatność reakcji sprawcy do przyczyny zewnętrznej powodującej działanie, gdy cel, w jakim sprawca działa, nie usprawiedliwia – w rozumieniu powszechnym – w jakimś istotniejszym stopniu drastyczności środków podjętych przez sprawcę dla jego osiągnięcia”¹³. Rację miał K. Buchała, twierdząc, że granica oddzielająca „brak powodu” od „powodu błahego” jest płynna¹⁴. To z kolei powoduje, na co zasadnie zwraca uwagę P. Daniluk, że przesłanki te są trudne do oceny, a tym samym mogą wywoływać problemy w praktyce wymiaru sprawiedliwości¹⁵. Odnosząc to do realiów stanu faktycznego rozpatrywanego przez Sąd w glosowanym orzeczeniu, należy stwierdzić, że w tym wypadku nie jest właściwe przyjęcie braku powodu działania po stronie sprawców. Skoro Sąd uznał, co znalazło wyraz w kwalifikacji prawnej czynu, że zachowanie miało podłoże rasistowskie, to niezasadne jest jednoczesne twierdzenie, że brak było powodu działania sprawców. Inne zdanie w tej kwestii prezentuje J. Majewski, który jako przykład działania bez powodu podaje zastosowanie przemocy wobec innej osoby z powodu jej określonej przynależności narodowej. Autor ten podnosi, że działanie bez powodu to działanie, dla którego w świetle przyjmowanych powszechnie ocen nie można znaleźć żadnego racjonalnego wytłumaczenia, któremu brak wszelkich racji. Jednocześnie zauważa on potrzebę zobiektywizowanej oceny powodów działania sprawcy, twierdząc, że z punktu widzenia sprawcy każde jego zachowanie ma jakąś określoną przyczynę¹⁶. Wydaje się jednak, że możliwe są sytuacje, w których rzeczywiście nie ma żadnego powodu, aby sprawca podjął dane działanie. Kwestia ta jest szczególnie istotna na gruncie przestępstw o podłożu rasistowskim¹⁷.

¹¹ A. Wądołowska, *Definicja legalna występku o charakterze chuligańskim (art. 115 § 21 k.k.)*, „Ius Novum” 2010, nr 4, s. 93.

¹² K. Mioduski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, t. 1, Warszawa 1987, s. 240.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ K. Buchała, [w:] *Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna*, red. K. Buchała, Warszawa 1994, s. 357.

¹⁵ P. Daniluk, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2018, s. 790.

¹⁶ J. Majewski, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna, t. 1: Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 1062–1063.

¹⁷ Można to zobrazować na następujących przykładach. Sytuacja I: sprawca podchodzi do obcej osoby, która ma odmienny kolor skóry i, nic przy tym nie mówiąc, uderza ją w twarz, po czym odchodzi z miejsca zdarzenia. Następnie twierdzi (w trakcie postępowania karnego), że zupełnie

Tym samym trzeba stwierdzić, że chcąc zastosować konstrukcję występku o charakterze chuligańskim względem sprawców przestępstw mających podłoże dyskryminacyjne, należy rozważyć, czy taki powód działania może być uznany ewentualnie za błahy. W tym przypadku – w kontekście językowym i logicznym – można mieć istotne wątpliwości. Istnienie jednego z powodów określonych w znamionach przestępstw z art. 119 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k. spowodowało, że ustawodawca uznał takie sytuacje za bardziej naganne, a tym samym zaopatrzył te czyny w surowsze sankcje w relacji do korespondujących z nimi przestępstw groźby karalnej (art. 190 § 1 k.k.), zmuszania (art. 191 § 1 k.k.), zniewagi (art. 216 § 1 k.k.) czy też naruszenia nietykalności cielesnej (art. 217 § 1 k.k.), tworząc tym samym *sui generis* ich typy kwalifikowane¹⁸. Zasadnie więc można twierdzić, że legislator uznał owe powody za poważne. Tym samym wydaje się, że dość osobliwą konstrukcją jest kwalifikacja danego powodu raz jako poważnego – w kontekście art. 119 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k., a raz jako błahego – na gruncie znamion chuligańskiego charakteru występku (art. 115 § 21 k.k.). Jak jednak podkreśla M. Mozgawa, znamiona te (dotyczące chuligańskiego charakteru występku) należy ujmować od strony przedmiotowej, gdyż przy ocenie ich realizacji istotne jest znaczenie powszechne, a nie punkt widzenia sprawcy¹⁹. Takie stanowisko przeważa także w orzecznictwie. I tak np. Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 7 listopada 2014 r. stwierdził: „Działania oskarżonych »bez powodu« jako jedna z przesłanek chuligańskiego charakteru przestępstwa nie wykluczają oczywiście popełnienia przestępstwa z powodu przynależności rasowej pokrzywdzonego, gdyż znamię »bez powodu« jako przesłankę chuligaństwa należy oceniać obiektywnie, a nie subiektywnie z punktu widzenia oskarżonego”²⁰. Co do zasady należy zaakceptować to stanowisko, z tym jednak zastrzeżeniem, że ocena zewnętrzna czynu nie może prowadzić do wniosku, iż przestępstwo na tle rasowym zostało popełnione zupełnie bez powodu. Prowadziłoby to do swego rodzaju podwójnej,

nie wie, dlaczego tak się zachował. W takiej sytuacji można by było przyjąć, że sprawca działał bez żadnego powodu, zarówno w ocenie subiektywnej, jak i obiektywnej. Należy także podkreślić, że w tym wypadku nie byłoby możliwości zastosowania art. 257 k.k. wobec sprawcy, gdyż ten nie działał w tym wypadku z powodów określonych w tym przepisie (działał bez żadnego powodu). Można by było natomiast sięgnąć po art. 217 § 1 k.k. (tj. przestępstwo naruszenia nietykalności cielesnej). Sytuacja II: sprawca podchodzi do pokrzywdzonego o odmiennym kolorze skóry i uderza go w twarz, wykrzykując przy tym, aby osoba ta opuściła Polskę, gdyż nie ma tu miejsca dla ludzi o takim kolorze skóry. W tym wypadku jest określony powód działania sprawcy i nie wydaje się słuszne twierdzenie, że w kontekście chuligańskiego charakteru czynu owego powodu nie było. Jednocześnie w takiej sytuacji przyjęcie w kwalifikacji prawnej czynu art. 257 k.k. byłoby jak najbardziej zasadne.

¹⁸ O możliwości uznania przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. za typ kwalifikowany – w dalszej części glosy.

¹⁹ M. Mozgawa, *op. cit.*, s. 419.

²⁰ Wyrok SA w Krakowie – II Wydział Karny z dnia 7 listopada 2014 r., II AKA 189/14, Legalis nr 1180784.

ale przede wszystkim sprzecznej oceny realizacji jednej i tej samej okoliczności, jaką jest powód działania sprawcy. Nie wydaje się słuszne przyjęcie, że z jednej strony (podmiotowej) konkretny powód działania sprawcy istniał, co jest konieczne dla przypisania mu przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k., a z drugiej (przedmiotowej), że go zupełnie nie było. Bardziej zasadne wydaje się przyjęcie, iż ów powód istniał w obu wymiarach, przy czym w kontekście art. 115 § 21 k.k. (tj. według jego zewnętrznej oceny) miał on błahy charakter. W odczuciu społecznym z zasady nie powinno budzić wątpliwości, że agresja w stosunku do pokrzywdzonych, wywołana np. wyłącznie ich odmienną karnacją, jest z jednej strony wysoce naganna, z drugiej zaś powód takiego działania można uznać za błahy w sensie przedmiotowym. W ujęciu czysto jurydycznym wątpliwe jest jednak, aby ta sama przesłanka (motyw ksenofobiczny) z jednej strony była błaha, a z drugiej na tyle poważna, że stanowi okoliczność przesądzającą o wprowadzeniu do kodeksu karnego przestępstw określonych w art. 119 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k.

Powyższe uwagi nie wyczerpują problemu możliwości stosowania konstrukcji z art. 115 § 21 k.k. do przestępstw o podłożu rasistowskim. Jak już podkreśliłem, istnienie konkretnego powodu działania sprawcy spowodowało, że ustawodawca we wskazanych przepisach wprowadził surowszą odpowiedzialność karną w relacji do takich przestępstw, jak groźba karalna, zniewaga czy naruszenie nietykalności cielesnej. Szczególnie widoczne jest to na tle relacji art. 257 k.k., gdzie obowiązuje tryb ścigania z urzędu i przewidziano karę pozbawienia wolności do lat 3, z art. 216 § 1 k.k. oraz art. 217 § 1 k.k., gdzie wprowadzono tryb ścigania prywatnoskargowy, natomiast sankcja obejmuje jedynie karę grzywny albo ograniczenia wolności, a w przypadku naruszenia nietykalności cielesnej – dodatkowo karę pozbawienia wolności do roku. Zakwalifikowanie zachowania sprawcy w oparciu o art. 257 k.k., a dodatkowo uznanie, że czyn miał charakter chuligański, może prowadzić do wniosku, że jedna i ta sama okoliczność (tj. powód działania sprawcy) prowadzi do podwójnego obostrzenia zakresu odpowiedzialności karnej. Należy podkreślić, że art. 57a § 1 k.k. stanowi, iż skazując za występki o charakterze chuligańskim, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości nie niższej od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę²¹. Problem ten został dostrzeżony przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 4 maja 2017 r., przy czym Sąd ten jednocześnie stwierdził:

Rasistowska motywacja tak przedstawiającego się czynu nie powinna wykluczyć możliwości zakwalifikowania go jako mającego charakter chuligański. Nie każdy przecież czyn o znamionach

²¹ Szerzej na temat modyfikacji odpowiedzialności karnej względem sprawców występku o charakterze chuligańskim zob. B.J. Stefańska, *Szczególne dyrektywy wymiaru kary za występki o charakterze chuligańskim*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9, s. 37–49.

z art. 119 § 1 KK charakteryzuje się takim, chuligańskim sposobem jego wykonania, jak to miało miejsce w przypadku oskarżonych, co usprawiedliwia „podwójne obostrzenie” ich odpowiedzialności²².

O ile w przypadku art. 119 § 1 k.k. tak faktycznie jest (nie każde zachowanie wyczerpujące znamiona tego czynu musi mieć charakter publiczny, godzić w porządek prawny czy też być wyrazem jego rażącego lekceważenia), o tyle w przypadku art. 257 k.k. znamiona tego czynu w zasadzie pokrywają się ze znamionami występku o charakterze chuligańskim²³. Ponadto należy zauważyć, choć stwierdzenie to zapewne nie jest bezdyskusyjne, że przestępstwo określone w art. 257 k.k. stanowi typ kwalifikowany względem przestępstwa zniewagi oraz naruszenia nietykalności cielesnej, gdzie okolicznościami kwalifikującymi są publiczne zachowanie się sprawcy oraz działanie z powodów określonych w tym przepisie. Każda realizacja znamion określonych w art. 257 k.k. jednocześnie wyczerpuje znamiona z art. 216 § 1 k.k., względnie z art. 217 § 1 k.k., przy czym dla odpowiedzialności na podstawie art. 257 k.k. konieczne jest dodatkowo działanie publiczne sprawcy oraz konkretny motyw tego działania, co powoduje wzrost społecznej szkodliwości tego rodzaju zachowań, a tym samym w ocenie ustawodawcy zasługuje na surowszą reakcję karnoprawną. Nie ma też wątpliwości, że przepis art. 257 k.k. chroni takie dobra prawne, jak godność ludzka oraz nietykalność cielesna²⁴. Faktem jest, na co wskazuje tytuł Rozdziału XXXII, że w przypadku tego przepisu głównym przedmiotem ochrony jest porządek publiczny²⁵. Nie wydaje się jednak, aby kwestia porządkowa w tym wypadku miała negować możliwość uznania art. 257 k.k. za typ kwalifikowany względem przestępstwa zniewagi oraz naruszenia nietykalności cielesnej, a to choćby z tego względu, że w zasadzie każde przestępstwo mające charakter publiczny godzi w tak ogólnie ujęte dobro prawne, jakim jest porządek

²² Wyrok SA we Wrocławiu – II Wydział Karny z dnia 4 maja 2017 r., II AKa 88/17, Legalis nr 1675404.

²³ Na przykład publiczne znieważenie innej osoby z powodu jej przynależności rasowej zdaje się realizować jednocześnie znamiona występku o charakterze chuligańskim. Ma ono status występku, charakteryzuje się umyślnością, godzi w porządek publiczny, ma charakter publiczny, powód działania sprawcy w sensie przedmiotowym ma błahy charakter, a jednocześnie takie zachowanie zdaje się być wyrazem rażącego lekceważenia przez sprawcę porządku prawnego. Na tym tle widoczne jest więc, że w zasadzie jedynie ostatnie z kryteriów chuligańskiego charakteru czynu nie zawsze będzie spełnione, można jednak sądzić, iż natura czynu zabronionego z art. 257 k.k. powoduje, że z zasady jego popełnienie będzie stanowić okazanie przez sprawcę rażącego lekceważenia porządku prawnego.

²⁴ M. Mozgawa, *op. cit.*, s. 841; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 554; K. Wiak, *op. cit.*, s. 1174.

²⁵ A. Herzog, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, s. 1587; K. Wiak, *op. cit.*, s. 1174; A. Lach, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2018, s. 1171. Odmienne uważa E. Pływaczewski, według którego w przypadku art. 257 k.k. porządek publiczny jest ubocznym przedmiotem ochrony. Zob. E. Pływaczewski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2: Komentarz do artykułów 222–316*, red. A. Wąsek, Warszawa 2006.

publiczny²⁶. Rację ma więc R.A. Stefański, twierdząc, że art. 257 k.k. stanowi kwalifikowaną postać przestępstw określonych w art. 216 k.k. oraz art. 217 k.k., gdyż zawiera surowszą sankcję²⁷. Stanowisko to jest podzielane też przez innych autorów. Wprost na relacje tego typu wskazują M. Flemming²⁸ oraz B. Gadecki²⁹. P. Kozłowska-Kalisz dostrzega zaś pewne wątpliwości w zakresie traktowania przestępstwa z art. 257 k.k. jako kwalifikowanej postaci zniewagi oraz naruszenia nietykalności cielesnej³⁰, a M. Bojarski twierdzi, że przestępstwo to jest bliskie czynom zabronionym określonym w art. 216 k.k. oraz art. 217 k.k.³¹ Dość powszechnie jednak w doktrynie prawa karnego przyjmuje się, że przepis art. 257 k.k. stanowi *lex specialis* w stosunku do przepisów art. 216 § 1 k.k. oraz art. 217 § 1 k.k.³² Z takiego ujęcia, jak się zdaje, nie można wyciągać kategorięczonego

²⁶ W kontekście relacji typ kwalifikowany – typ podstawowy warto zwrócić uwagę na spór dotyczący tego, czy aby przyjąć jej istnienie, dane czyny zabronione muszą godzić w ten sam rodzajowy (główny) przedmiot ochrony. I tak A. Andrejew (*Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978, s. 17) twierdził, że tożsamość głównego przedmiotu ochrony jest w tym zakresie warunkiem *sine qua non*. Przyjęcie tego stanowiska uniemożliwiłoby traktowanie art. 257 k.k. jako typu kwalifikowanego względem przestępstw z art. 216 § 1 k.k. oraz art. 217 § 1 k.k. Odmienne stanowisko – jak się zdaje zasadne – przyjął T. Bojarski (*Odmiany podstawowych typów przestępstw w polskim prawie karnym*, Warszawa 1982, s. 39–40). Autor ten stwierdził, że w przypadku niektórych przestępstw, które są, co prawda, zawarte w różnych rozdziałach Kodeksu karnego, dostrzegalna jest wspólna geneza w postaci pierwotnego przedmiotu ochrony, to zaś powoduje, że nie można kategorięczonego wykluczać istnienia typów kwalifikowanych w innych rozdziałach niż ten, w którym został zawarty przepis podstawowy. Również J. Waszczyński (*Prawo karne w zarysie. Nauka o ustawie karnej i o przestępstwie*, Warszawa 1979, s. 90) podniósł, że typy zmodyfikowane (kwalifikowane, uprzywilejowane) mogą być umieszczane w różnych rozdziałach, a nawet w odrębnych ustawach pozakodeksowych.

²⁷ R.A. Stefański, *Przestępstwo publicznego znieważania grupy ludności lub osoby z powodu dyskryminacyjnego (art. 257 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 6, s. 35.

²⁸ M. Flemming, W. Kutzmann, *Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu. Rozdział XXXII Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 70.

²⁹ B. Gadecki, *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 252–316. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 32.

³⁰ Według P. Kozłowskiej-Kalisz art. 257 k.k. określa dwa warianty zachowania się sprawcy, przy czym znieważenie może dotyczyć zarówno jednej osoby, jak i grupy osób, a naruszenie nietykalności cielesnej wyłącznie odnosi się do innej osoby. Ponadto zdaniem autorki znieważenie, o którym mowa w tym przepisie, musi mieć charakter publiczny, a naruszenie nietykalności cielesnej już niekoniecznie. Jednocześnie słusznie wskazuje, że w każdym z wariantów zachowania się sprawcy motyw jego działania musi mieć podłoże określone w tym przepisie. Zob. P. Kozłowska-Kalisz, *Typy zmodyfikowane przestępstw przeciwko czci i nietykalności cielesnej (zarys problematyki)*, [w:] *Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2013, s. 225.

³¹ M. Bojarski, [w:] *System Prawa Karnego*, t. 8: *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, red. L. Gardocki, Warszawa 2018, s. 841.

³² M. Mozgawa, *op. cit.*, s. 842; K. Wiak, *op. cit.*, s. 1175; Z. Cwiakalski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz do art. 117–277 k.k.*, red. A. Zoll, Kraków 2006, s. 1171; A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz – art. 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013, s. 341; A. Marek, *op. cit.*, s. 554; A. Lach, *op. cit.*, s. 1172.

wniosku o relacji typ kwalifikowany – typ podstawowy (co nie oznacza, że stanowi ono negację takiej relacji), ale twierdzenie to wyraźnie wskazuje na traktowanie przestępstwa z art. 257 k.k. jako mającego postać zmodyfikowaną względem przestępstwa zniewagi oraz naruszenia nietykalności cielesnej, a tym samym w takich wypadkach zachodzi pozorny zbieg przepisów. Odmienne stanowisko w tej kwestii zajmuje E. Pływaczewski, który wskazuje na istnienie zbiegu właściwego między przepisem art. 257 k.k. a przepisami art. 216 k.k. oraz art. 217 k.k.³³

Opowiadając się za stanowiskiem, zgodnie z którym art. 257 k.k. określa typ kwalifikowany względem przestępstwa zniewagi oraz naruszenia nietykalności cielesnej, należy stwierdzić, że niezasadne jest przyjmowanie w kwalifikacji prawnej art. 257 k.k. łącznie z art. 57a § 1 k.k. w zw. z art. 115 § 21 k.k. Jedne i te same okoliczności nie powinny być podstawą do podwójnego obostrzenia odpowiedzialności karnej wobec sprawcy.

Nieco odmiennie jest w przypadku czynu z art. 119 § 1 k.k. Jak wyżej wskazano, nie każda jego realizacja stanowi jednocześnie realizację znamion występku o charakterze chuligańskim. Jednak i w tym wypadku można mieć wątpliwości, czy łączne powoływanie obu przepisów (art. 119 § 1 k.k. oraz art. 57a § 1 w zw. z art. 115 § 21 k.k.) nie stanowi nieuzasadnionego podwójnego obostrzenia odpowiedzialności w oparciu o tę samą okoliczność. Konstrukcja chuligańskiego charakteru występku stanowi pewien konglomerat wszystkich okoliczności ją tworzących, przy czym każda z nich ma jednakowe znaczenie w tym sensie, że brak realizacji którejkolwiek z przesłanek powoduje zdekompletowanie znamion zawartych w art. 115 § 21 k.k. Jednocześnie ustawodawca może w oparciu o każdą z tych okoliczności tworzyć typy kwalifikowane przestępstw. W takim wypadku obostrzenie odpowiedzialności karnej w oparciu o tę samą okoliczność (w tym kontekście powód działania sprawcy) – raz jako typ kwalifikowany, a raz jako element chuligańskiego charakteru występku – stałoby w sprzeczności z zasadami demokratycznego państwa prawa (art. 2 Konstytucji RP). W przypadku art. 119 § 1 k.k. nie sposób jednak mówić o typie kwalifikowanym, gdyż korespondujące z nim art. 190 § 1 k.k. oraz art. 191 § 1 k.k. nie mogą być traktowane jako typy podstawowe względem tego przestępstwa³⁴. Nie każda realizacja znamion czynu zabronionego z art. 119 § 1 k.k. wyczerpuje jednocześnie znamiona przestępstwa groźby karalnej, względnie zmuszania³⁵. Należy więc przyjąć, że możliwe jest

³³ E. Pływaczewski, *op. cit.*, s. 421.

³⁴ Tak słusznie: P. Hofmański, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2014, s. 777.

³⁵ W przypadku art. 190 § 1 k.k. konieczne jest to, aby groźba dodatkowo wzbudziła uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, natomiast dla realizacji znamion przestępstwa z art. 191 § 1 k.k. stosowana wobec osoby przemoc lub groźba bezprawna musi mieć na celu zmuszenie innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia. W przypadku art. 119 § 1 k.k. brak takich wymagań – wystarczy, że sprawca stosuje przemoc lub groźbę bezprawną z powodów tam wskazanych.

istnienie między tymi przepisami rzeczywistego właściwego zbiegu skutkującego kumulatywną kwalifikacją prawną³⁶. Tym samym powód działania sprawcy określony w tym przepisie należy traktować jako znamię tworzące samodzielny typ czynu zabronionego, co otwiera możliwość stosowania w takich przypadkach, jeśli przyjąć dopuszczalność uznawania takich zachowań jako jednocześnie realizujących znamiona z art. 115 § 21 k.k., obostrzenia odpowiedzialności w oparciu o konstrukcję chuligańskiego charakteru czynu.

Warto także dla porządku odnotować, że w doktrynie istnieje pogląd, według którego przestępstwo z art. 119 § 1 k.k. stanowi typ kwalifikowany względem przestępstwa z art. 257 k.k.³⁷ Rację jednak zdaje się mieć M. Budyn-Kulik, zdaniem której zakresy tych przepisów krzyżują się, w grę zaś wchodzi w tym wypadku zasada konsumpcji (zbieg rzeczywisty niewłaściwy), gdzie przepisem pochłaniającym jest art. 119 § 1 k.k., a pochłanianym – art. 257 k.k., przy czym – jak zaznacza autorka – nie można wykluczyć sytuacji, w której przepisy te będą pozostawać w kwalifikacji kumulatywnej (właściwy rzeczywisty zbieg przepisów)³⁸. Zasadnie podnosi N. Kłaczyńska, że kwalifikacja taka będzie możliwa np. wtedy, gdy sprawca, zachowując się w sposób opisany w art. 257 k.k., stosuje dodatkowo groźbę bezprawną wobec pokrzywdzonych, co objęte jest znamionami art. 119 § 1 k.k.³⁹

Reasumując, należy wyrazić krytyczną ocenę glosowanego orzeczenia. Największe wątpliwości w tym wyroku wywołuje twierdzenie, że przestępstwa popełnione z powodów dyskryminacyjnych są jednocześnie przestępstwami popełnionymi bez powodu. Wydaje się, że w takich wypadkach można przyjmować ewentualnie istnienie powodu błahego, co jednocześnie umożliwiłoby kwalifikowanie takich czynów jako mających charakter chuligański. Jednak i takie rozwiązanie może nasuwać pewne wątpliwości, gdyż prowadzi do wniosku, że jedna i ta sama okoliczność, w zależności od przyjmowanych kryteriów oceny, ma jednocześnie poważny charakter (gdyż przesądza o surowszej odpowiedzialności sprawcy – art. 119 § 1 k.k., art. 257 k.k.) oraz błahy charakter (co jest konieczne dla uznania danego zachowania jako występku o charakterze chuligańskim). Interesujący w tym aspekcie jest pogląd wyrażony przez Sąd Okręgowy w Białymstoku w wyroku z dnia 12 listopada 2013 r., zgodnie z którym traktowanie zachowań ksenofobicznych jako mających charakter błahy:

³⁶ Zasadnie twierdzi N. Kłaczyńska, że kwalifikacja kumulatywna (art. 119 § 1 k.k. w zb. z art. 191 § 1 k.k.) będzie miała miejsce np. w sytuacji, gdy sprawca zastosuje przemoc wobec przedstawicieli grupy etnicznej, mając na celu zmuszenie ich do opuszczenia lokalu gastronomicznego. Zob. N. Kłaczyńska, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014, s. 34–35.

³⁷ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, s. 672. Na zasadę *lex specialis* w tym wypadku powołuje się także A. Marek (*op. cit.*, s. 334).

³⁸ M. Budyn-Kulik, *op. cit.*, s. 442.

³⁹ N. Kłaczyńska, *op. cit.*, s. 34.

To tak jakby na jednej szali stawiać zaczepki o podłożu nienawiści rasowej bądź przynależności narodowej, a na drugiej choćby werbalne zaczepki w postaci „prośby o przysłowiowego papierosa” czy też „drobne”, będące źródłem tak licznych na wokandzie spraw o pobicia czy też rozboje. Właśnie waga i społeczny odbiór tych kwestii nakazuje jedynie te drugie postrzegać w kategorii powodów błahych i oczywiście błahych⁴⁰.

Można więc sądzić, że aktualna, wątpliwa tendencja orzecznicza w tym zakresie⁴¹ jest wyrazem chęci surowszego traktowania sprawców przestępstw o podłożu ksenofobicznym, co ma swoje uzasadnienie sprawiedliwościowe, a jednocześnie może być legalizowana w oparciu o nie do końca jasne rozwiązania ustawowe. Bliższa analiza tego zagadnienia prowadzi jednak do swego rodzaju paradoksu jurydycznego, którego wyrazem jest podwójny standard oceny wagi tego samego zjawiska, tj. powodu działania sprawców przestępstw o charakterze rasowym. Swego czasu wyrażono pogląd (na tle Kodeksu wykroczeń) o rozważeniu eliminacji z konstrukcji chuligańskiego charakteru czynu przesłanki „działania bez powodu lub z oczywiście błahego powodu”, argumentując to trudnością w stosowaniu tego rozwiązania względem chuligaństwa stadionowego⁴². Wydaje się, że poruszony na gruncie tej glosy problem jest kolejnym argumentem za tego rodzaju zabiegiem legislacyjnym, oczywiście jeśli w ogóle uznać, że konstrukcja ta powinna być utrzymana w polskim systemie prawa karnego.

BIBLIOGRAFIA

- Andrejew I., *Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978.
- Bojarski M., [w:] *System Prawa Karnego*, t. 8: *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, red. L. Gardocki, Warszawa 2018.
- Bojarski T., *Odmiany podstawowych typów przestępstw w polskim prawie karnym*, Warszawa 1982.
- Buchała K., [w:] *Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna*, red. K. Buchała, Warszawa 1994.
- Budyn-Kulik M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Ćwiąkalski Z., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz do art. 117–277 k.k.*, red. A. Zoll, Kraków 2006.
- Dadak W., *Przestępstwa motywowane uprzedzeniami (o problemach z analizą przestępczości z nienawiści)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, z. 4.
- Daniluk P., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2018.
- Flemming M., Kutzmann W., *Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu. Rozdział XXXII Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 1999.
- Gadecki B., *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 252–316. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Herzog A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2017.
- Hofmański P., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2014.

⁴⁰ Wyrok SO w Białymstoku z dnia 12 listopada 2013 r., VIII Ka 651/13, Legalis nr 1588014.

⁴¹ Zob. przypis 2.

⁴² Szerzej: K. Wala, *Konieczność nowelizacji części ogólnej Kodeksu wykroczeń*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 3, s. 132–133.

- Kłączyńska N., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014.
- Kozłowska-Kalisz P., *Typy zmodyfikowane przestępstw przeciwko czci i nietykalności cielesnej (zarys problematyki)*, [w:] *Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2013.
- Lach A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2018.
- Majewski J., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna, t. 1: Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Michalska-Warias A., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2: Komentarz – art. 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013.
- Mioduski K., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, t. 1, Warszawa 1987.
- Mozgawa M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Petasz P., *Forma zamiaru w przestępstwach z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. z 1997 r. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 czerwca 2017 r., II Aka 131/17*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2018, nr 3.
- Pływaczewski E., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2: Komentarz do artykułów 222–316*, red. A. Wąsek, Warszawa 2006.
- Stefańska B.J., *Szczególne dyrektywy wymiaru kary za występki o charakterze chuligańskim*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9.
- Stefański R.A., *Przestępstwo publicznego znieważania grupy ludności lub osoby z powodu dyskryminacyjnego (art. 257 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 6.
- Szczekała A., *Chuligański charakter czynu*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6.
- Wala K., *Konieczność nowelizacji części ogólnej Kodeksu wykroczeń*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 3.
- Waszczyński J., *Prawo karne w zarysie. Nauka o ustawie karnej i o przestępstwie*, Warszawa 1979.
- Wądołowska A., *Definicja legalna występku o charakterze chuligańskim (art. 115 § 21 k.k.)*, „Ius Novum” 2010, nr 4.
- Wądołowska A., *Istota chuligańskiego charakteru czynu*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 12.
- Wiak K., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2017.
- Wyrok SA w Lublinie z dnia 27 listopada 2003 r., II AKA 338/03, Legalis nr 69206.
- Wyrok SA w Białymstoku – II Wydział Karny z dnia 30 października 2014 r., II AKA 221/14, Legalis nr 1180005.
- Wyrok SA w Krakowie – II Wydział Karny z dnia 7 listopada 2014 r., II AKA 189/14, Legalis nr 1180784.
- Wyrok SA w Warszawie – II Wydział Karny z dnia 20 kwietnia 2015 r., II AKA 26/15, Legalis nr 1245725.
- Wyrok SA we Wrocławiu – II Wydział Karny z dnia 4 maja 2017 r., II AKA 88/17, Legalis nr 1675404.
- Wyrok SO w Białymstoku z dnia 12 listopada 2013 r., VIII Ka 651/13, Legalis nr 1588014.
- Wyrok SO w Poznaniu z dnia 26 lipca 2016 r., III K 17/16, Legalis nr 1855414.
- Wyrok SO we Wrocławiu z dnia 6 grudnia 2016 r., III K 171/16, Legalis nr 1855413.
- Wyrok SO w Białymstoku z dnia 29 grudnia 2017 r., III K 147/17, Legalis nr 1855412.
- Wyrok SO we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2018 r., III KK 125/17, Legalis nr 1855411.
- Zgoliński I., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2018.

SUMMARY

The current case law regarding the recognition of racially motivated offences as being undertaken without a reason or for an obviously trivial reason can raise serious doubts. It does not seem reasonable to assume the existence of a racial reason of the act of the perpetrator on the one hand, which is necessary for assigning an offence under Article 119 § 1 and Article 257 of the Criminal Code, and on the other hand, to recognise that the reason for the act of the perpetrator did not exist at all. Treating such reasons as trivial may also raise doubts on the juridical level.

Keywords: hooligan type of offence; racial discrimination; acting without a reason; acting with a trivial reason